

**SBIRKA PRAMENUV.
KORRESPONDENCE.
DIL III**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649096565

Šbirka Pramenův. Korrespondence. Díl III by Josefa Dobrovského & Adolf Patera

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

JOSEFA DOBROVSKÉHO & ADOLF PATERA

**SBIRKA PRAMENUV.
KORRESPONDENCE.
DIL III**

SBÍRKA PRAMENŮV

KU POZNÁNÍ LITERÁRNÍHO ŽIVOTA
V ČECHÁCH, NA MORAVĚ A V SLEZSKU.

VYDÁVÁ

III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SKUPINA DRUHÁ.

KORRESPONDENCE A PRAMENY CIZOJAZYČNÉ.

ČÍSLO 9.

VZÁJEMNÉ DOPISY JOSEFA DOBROVSKÉHO
A JOSEFA VALENTINA ZLOBICKÉHO Z LET 1781—1807.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1908.

KORRESPONDENCE
JOSEFA DOBROVSKÉHO.

DIL III.

VZÁJEMNÉ DOPISY
JOSEFA DOBROVSKÉHO A JOSEFA VALENTINA ZLOBICKÉHO
Z LET 1781—1807.

K VYDÁNÍ UPRAVIL

ADOLF PATERA.

Inv. č. 176

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1908.

Úvod.

Vydav r. 1895, nákladem České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění I. díl „Korrespondence Josefa Dobrovského“, obsahující vzájemné dopisy J. Dobrovského s F. Durichem, nemohl jsem pro své jiné neodkladné práce a pro svou oční chorobu dříve přistoupiti k vydání následujících dílů korrespondence J. Dobrovského a činím to teprv nyní, předkládaje vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Josefa Valentina Zlobického, profesora českého jazyka a literatury na universitě ve Vídni v letech 1775—1810, kteréžto dopisy objasní zajisté mnohou stránku literárního života a vědecké činnosti z let 1781—1807.

Především vyličím krátce, pokud toho potřeba jest k lepšímu porozumění dopisů v tomto díle otištěných, život a literární činnost J. V. Zlobického.

Josef Valentin Zlobický¹⁾ narodil se dne 14. února 1743 na Velehradě, studoval v Uherském Hradišti, v Mikulově a v Brně. Po dokončení svých přípravných studií obrátil se r. 1761. k hospodářství, avšak po dvou letech vstoupil r. 1763. na právnickou fakultu ve Vídni, kde kromě právnických přednášek navštěvoval se zálibou výklady o pokusné fysice, chemii a mechanice. V době této vyučoval v rodině knihtiskaře šlechtice Jana Tomáše Trattnera, k jehož poctě napsal r. 1765. odu, téhož roku ku poctě Josefa Trattnera rovněž odu, a roku následujícího poctil choť jeho podobnou básní. Ukončiv svá studia právnická připravoval se k povolání úřednickému a, zabývaje se pilně spisovným jazykem českým, jehož znalosti mu dosud se nedo-

¹⁾ Jako zvláštnost připomínám zde, že Dr. E. J. Petelenz, vydávaje listy k B. Linderciu zasílané, prohlašuje J. V. Zlobického za Poláka, otiskuje jeho příjmení: „Zlobicki“ a v poznámce připomíná: „Um jeglichem Irrthum bezüglich der Nationalität vorzubeugen, habe ich den Namen in seiner richtigen Schreibung gesetzt.“ (Sprawozdanie dyrektora c. k. gimnazyum 4w. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1885 str. 13).

stávalo, pokoušel se překládati německé a francouzské knihy do češtiny a chystal tehdež jakousi rukověť pro polní hospodáře. K vyzvání Dra Lebmachera jal se též překládati Krantzovu knihu o babictví a podal překlad svůj císařovně Marii Theresii s prosbou, aby tento jeho překlad státním nákladem vytisknouti kázala aspoň pro české, moravské a slovenské osady na komorních statcích. Žádosti Zlobického bylo vyhověno a překlad jeho byl vytištěn v 500 výtiscích pod názvem „Vedení k pravému a dokonalému b a b í m u u m ě n í, kteréž Jindřich Jan Nepomuk Kranc, lékařského umění doktor, římsko-císařský Akademie skaumání přirozenosti spoluand, v německé řeči shotovil, Josef Zlobický ale na český jazyk obrátil a na světlo vydal nákladem Její římsko-císařské, královské a apoštolské Milosti Marie Teresie. Vytlačeno ve Vídni s Štulcovým písmem, za faktora Jena Ešerycha léta 1772 v 8° str. (VIII.) 206.“ Za titulním listem následuje na 6 stranách: „Poznámání těch věcí, o kterých se v této knížce jedná.“ Po vytištění svého překladu prosil Zlobický, aby místo remunerace byl ustanoven za tlumočnicka českého jazyka při česko-rakouské dvorské kanceláři aneb v jiné hodnosti. Císařovna povolila mu 24 dukáty za jeho překlad a nařídila, aby bylo naň pamatováno při obsazování míst u této dvorské kanceláře, kde byl tenkrát nedostatek úředníků znalých dostatečně českého jazyka.

Dne 24. října 1773 ustanoven byl Zlobický učitelem češtiny na Theresianském vojenském ústavě ve Vídeňském Novém Městě a r. 1774, když byl jeho předchůdce v učitelském úřadě Václav Widemann v Novém Městě u Vídně zemřel, koupil od jeho vdovy Zlobický Veleslavínův slovník „Sylva quadrilinguis“, Rosovu grammatiku, jakož i výklady k Pohlavě grammatice zároveň s úlohami pro žáky.

Povzbuzen studiem a čtením spisů německých učenců a sice zejména Schlözera, Gatterera, Michaelise, Meusela a j. umínil si sepsati srovnávací mluvnici slovanskou a spis o roztrídění všech slovanských nářečí. Roku 1774 předložil císařovně plán o vyučování živým jazykům na universitě Vídeňské, kterážto jeho plán schválila a jmenovala jej dne 7. října 1775 professorem českého jazyka a literatury na Vídeňské universitě, rok na to jmenován kancelistou a v prosinci 1782 adjunktem registratury u nejvyššího úřadu justičního.

Při svých výkladech o českém jazyku používal Zlobický hlavně Tomsovy mluvnice a hleděl přede vším vycvičiti své posluchače prakticky v češtině, dáváje jim často překládati úřední listiny. Při výkladech o české literatuře pomůckou byla mu Balbínova „Bohemia docta“ a mívál tyto výklady obyčejně ve svém bytě, aby mohl zároveň svým posluchačům předkládati plody a památky staré české literatury, k čemuž mu vypomáhala jeho na ten čas bohatá knihovna. I s nejstaršími dějinami slovanskými seznamoval své posluchače, počínaje od prvního vystoupení Slovanů v Evropě až do jich rozdělení se.

Poněvadž u nejvyšší stolice soudní nebylo úředníků dostatečně znalých českého jazyka, byl Zlobický nucen věnovati též mnoho času překladům česky vedených pří, které byly zasílány z Čech a Moravy do Vídně, při kteréžto příležitosti vypisoval si do svých příručních slovníků a sice Rosova, Tomsova¹⁾ a Thamova slova a celé věty, které v těchto slovnících dosud se nenalezaly, čímž se stalo, že jeho příruční slovníky nabývaly nevšední ceny a vážnosti pro českou lexikografii.

R. 1780. svěřen byl J. Zlobickému překlad nově upraveného všeobecného řádu soudního, který vyšel tiskem r. 1781. ve Vídni u Jana Tomáše urozeného z Trattnerův, císařsko-královského knihtlačitelle a prodávatele dvorského a v Praze u Jana Ferdinanda z Schönfeldu. Zároveň s tímto překladem vydán byl též Zlobického překlad „Řádu všeobecného při zběžích věřitelův“. Odměnou dostával Zlobický za arch původního konceptu dukát. Kromě těchto prací svěřena byla Zlobickému censura českých knih a po nastoupení vlády císařem Josefem II. podal r. 1781. Zlobický odůvodněný návrh, by místo až doposud zapovězených českých knih zapovězen byl „Index librorum prohibitorum“ a tím aby byla veliká škoda tímto indexem české literatuře působená zastavena.

Nemoha Zlobický pro nával svých úředních prací uvázati se v provedení svého plánu srovnávací mluvnice slovanské a dějin slovanských, svěřil tuto práci Maximilianu Šimkovi, učiteli českého jazyka na vojenském ústavě v Novém Městě u Vídně, zapůjčiv mu své výpisky a knihy k tomu potřebné, z čehož však pro neschopnost Šimkovu sešlo.

R. 1783. vyšlo v překladu J. Zlobického u Jana Tom. z Trattnerův „Nářízení pro všechny křesťanské poddané ve věcech manželstva co se smlauvy světské (slibův) a aučinkův z ní pocházejících teje“. Jest to překlad manželského patentu ze dne 16. ledna 1783, za kterýžto překlad obdržel Zlobický odměnou 12 dukátů. I spis k obhájení manželského patentu r. 1783. úředně připravený a r. 1783. anonymně vydaný: „Ist es wahr, dass die k. k. Verordnungen in Ehesachen dem Sakramente entgegenstehen?“ přeložil Zlobický a obdržel za svůj překlad odměnu 24 dukáty, avšak překlad, jak se zdá, tiskem nevyšel.

Asi r. 1782. dozvěděl se Zlobický od nakladatele Schönfelda, že Dobrovský ostře posouditi zamýšlí jeho překlad všeobecného řádu soudního. Když ve Vídni o této kritice byla zpráva podána, popuzeni byli velice úředníci u nejvyššího úřadu justičního proti Jos. Dobrovskému pro tuto kritiku, která vyšla teprv r. 1786 po vynechání ostřejších míst v prvním svazku „Litterarisches Magazin von Böhmen und Mähren“ (str. 111—120), a dvorský úřad, který byl překlad Jos. Zlobického schválil, pokládal Dobrovského za svého osočovatele, a Dobrovskému bylo zakázáno pokračovati ve vydávání „Böhmische und Mährische Litteratur“. Tím se též stalo, že

¹⁾ Výtisk tohoto slovníku s přípisky J. V. Zlobického nachází se v knihovně muzejní pod sig. 63 D 13.

vzájemné dopisování mezi J. Dobrovským a J. V. Zlobickým, které J. Dobrovský r. 1781. zahájil, bylo přerušeno. Teprv z jara r. 1784. nastalo opět zblížení mezi J. Dobrovským a J. Zlobickým, když Dobrovský osobně Zlobického ve Vídni navštívil a podal ruku ku smíření, k čemuž též přispěla povaha Zlobického, který velice rád a dle možnosti každého krajana podporoval a s mnohými osobami přátelské styky udržoval.

Jsa důvěrný přítel bratří Thamův, Tandlera, Štvána a jiných vlastenců, kteří se zasazovali o české divadlo v Praze, přičinil se Zlobický nemálo o zřízení samostatného českého divadla r. 1786., podporovav velice úspěšně žádost z Prahy r. 1786 podanou do Vídně samému císaři.

J. Zlobický vždy zasazoval se horlivě o jednotný spisovný český jazyk na Moravě a Slovensku; proto když r. 1787 vydal Ant. Bernolák v Prešpurku „Dissertatio philologico-critica de literis Slavorum“ a „Linguae slavicae per regnum Hungariae usitatae orthographia“ vybízel horlivě Jos. Dobrovského, by vystoupil proti Ant. Bernolákovi a tím zamezil rozšíření se těchto spisků.

R. 1787. vyšel ve Vídni u J. T. Trattnera překlad Zlobického „Všeobecná práva městská“ (díl I.), za kterýžto překlad mu bylo zaplaceno 24 dukáty. Rovněž vyšla v tomto roce tamtéž v překladě J. Zlobického „Práva všeobecná nad proviněními a jich trestmi“ a r. 1788. „Řád soudní hrdební“.

R. 1788. sbíral Zlobický pomůcky k místopisu moravskému, k čemuž používal svých prázdnin, ale mimo to stále doplňoval si svou historii české literatury, žádaje ve svých listech od Dobrovského příspěvky. Též vyučoval české řeči a literaturě v některých šlechtických rodinách, tak zejména r. 1787. mladého knížete Karla Schwarzenberga, později hraběte Trautmannsdorfa, hraběte Palffyho a hraběte Lažanského.

R. 1792. stal se J. Zlobický radním protokolistou u českého senátu, v kterémžto úřadě psal protokoly schůzí. Mimo to byla mu též přidělena registratura haličská, poněvadž nebylo na ten čas v úřadě tomto nikoho, kdo by se v polské řeči vyznal.

Překládal též učebnice Kollarovy pro humanitní školy, kteréžto však knihy tištěny nebyly, ačkoliv překlad jich již byl schválen, poněvadž Kollar v nemilost upadl a ve své zlobě rukopisy zničil, tak že J. Zlobického pátrání po těchto překladech bylo marné.⁴⁾

Roku 1804. vyšly ve Vídni následující překlady Jos. Zlobického a sice: „Františka II. Kniha práv nad přečiněním hrdebním s těžkými řádu městského přestupky“ a „Tabella to jest krátké obsažení všech v nových trestných právcích se nalezajících zločinův a jich trestův dle míry přisnosti a trvanlivosti“.

⁴⁾ Viz dopis Zlobického dne 14. února 1795 str. 90. a Gelehrtes Österreich Bd. I. Stück 2. pag. 283.

Dle usnesení c. k. dvorní zákonodárné komise ze dne 28. prosince 1807 svěřen byl Zlobickému překlad nynějšiho občanského zákonníka, který však již nedokončil, přeloživ jej jen až do deváté hlavy dílu druhého a zemřev po dlouhé a trapné nemoci dne 25. března 1810. Dne 9. dubna 1810 vyměněna byla remunerace za tyto 63 přeložené archy německého textu dědicům Zlobického 63 dukáty a pokračování překladu svěřeno Vojtěchu Veselému, adjunktovi c. k. bankální examinaturny.¹⁾

Skoro všichni tehdejší učenci, kteří studovali a obírali se minulostí če ko-moravskou a slovanskou vůbec, obraceli se k J. Zlobickému o radu a pomoc, a on hleděl vždy jich žádosti ochotně vyhověti. Tím se stalo, že si čile dopisoval s tehdejšími vynikajícími muži, a sice s Jos. Dobrovským, Dobnerem, Voigtem, Ungarem, Pelzlem, Durichem, Monsem, Cerronim a j. Ve Vídni stál v přátelských stycích s tamějšími učenici jmenovitě s Altrem, Denisem, Schwandtnerem a j., ale nejraději obcoval s Fortunatem Durichem, který po dlouhá léta ve Vídni žil a pilně docházel do dvorní knihovny, kde horlivě studoval rukopisy a sbíral látku pro svou „Bibliothecam slaviam.“

J. Zlobický zanechal bohatou knihovnu, kterou buď koupí, výměnou aneb dary stále rozmnožoval. On sám si cenil tuto knihovnu na deset až patnácte tisíc. Po smrti jeho hleděl tuto knihovnu získati B. Kopitar pro dvorní knihovnu ve Vídni a sepsal lístkový katalog této knihovny, kterýžto katalog zaslal dne 20. února 1811 Jos. Dobrovskému, aby katalog prohlédl a ocenil. Rodina Zlobického žádala za ni deset tisíc, avšak dle odhadu B. Kopitara měla cenu 900—1100 zl. R. 1811 prohlédli si tuto knihovnu prof. J. Nejedlý a hr. Sternberg, který též přivezl katalog této knihovny sepsaný od Dobrovského s udáním cen jednotlivých knih. Lístkový katalog vrátil Dobrovský B. Kopitarovi dne 13. října 1811. Konečně koupil knihovnu hrabě Jos. Auersperg; nevázané knihy a duplikáty obdržel od vdovy Zlobického nástupce jeho prof. Jan Hromádka. Avšak u hraběte Auersperga nezůstala tato knihovna pohromadě: některé knihy získal J. Dobrovský, ku př. „Lexicon“ rkps Zlobického v 4°, který jest v Museu král. Českého (sig. II. E 2), některé universitní knihovna v Praze, slovníky B. Kopitar. Lístkový katalog byl r. 1826. darován Museu českému a přepis lístkového katalogu J. Dobrovského dal si přepsati opětně B. Kopitar, kterýžto přepis nalezá se nyní ve dvorní knihovně ve Vídni pod čís. 13788 (Tabulae codicum manu scriptorum bibliothecae Palatinae Vindobonensis, VII. pag. 264): „Jos. Dobrovski, Catalogus methodice digestus tam typis impressorum quam manuscriptorum, qui ad historiam tum politicam tum literariam

¹⁾ Důkladný posudek o některých překladech Jos. Zlobického viz v článku dvorního rady prof. Dra Jos. Stupockého v Časopise Musea království Českého 1903 str. 475—484 a 1904 str. 99—109; „O českých překladech pořízených v souvislosti s kodifikací rakouského práva civilního“.